

Яковець І.

доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,

Генеральний менеджер БО «FREEZONE»

ІНСПЕКТУВАННЯ В ПРОБАЦІЇ ТА ПРОФЕСІЙНІ СТАНДАРТИ

Пробація – це лідер з високою корпоративною культурою, інноваційними інструментами, методами роботи й навчання, актуальними знаннями і вміннями та постійним прагненням досконалості. Пробація – це організація, що постійно навчається, та в результаті має розвинуту здібність постійно адаптуватись до зовнішнього середовища та впроваджувати організаційні зміни. Тому регулярні інспекції є засобом втілення позитивних змін, оскільки дозволяють об’єктивно встановити, які задачі реалізуються ефективно, а які форми та способи діяльності необхідно покращити чи змінити.

Інспектування буде здійснюватися персоналом Державної установи «Центр пробації», який пройшов відповідне навчання, та полягає у документальній і фактичній перевірці відповідності певного комплексу або окремих питань діяльності підрозділу пробації встановленим стандартам. Результати інспектування планується викладати у звіті.

Метою інспектування є не тільки оцінювання стану роботи підрозділу та окремих працівників, а й надання рекомендацій щодо забезпечення ефективної реалізації покладених функцій і завдань. Керівник підрозділу пробації після отримання таких рекомендацій має вивчити їх та впровадити позитивні зміни у практику. Розроблені стандарти інспектування містять в собі показники, які дають можливість дати оцінку та охарактеризувати роботу підпорядкованих працівників. Вони базуються на усталених моделях і ґрунтуються на доказах, навчанні та досвіді. Ці стандарти є єдиними (однаковими) для всіх без винятку підрозділів та відбивають в собі ідеальну модель роботи працівника пробації, практичну реалізацію якої вимагають не лише чинне законодавство та відомчі нормативні акти, а й місія та перспективи

розвитку пробації, прагнення удосконалення діяльності, орієнтування на клієнта та забезпечення безпеки суспільства.

Стандарти розподілені по різних формах відповідно до основних напрямів діяльності уповноважених органів з питань пробації. Вони включають у себе перелік запитань та відповідей, які характеризують стан справ на певній ділянці роботи, та є узгодженими, достатньо вичерпними і чіткими. Стандарти інспектування дають можливість оцінити якість діяльності підрозділу в цілому, а не специфіку процесу чи використання якогось конкретного інструмент.

Стандарти інспектування базуються на наборі принципів, які забезпечують їх позитивне значення і вплив.

Інспектування повинно бути справедливим і воно має сприйматися як справедливий інструмент. Для забезпечення дотримання цього принципу:

стандарти інспектування є прозорими, тобто доступні для всіх, хто буде перевіряти, і кого будуть перевіряти;

стандарти інспектування, а також методологія їх реалізації є однаковими для перевірки всіх підрозділів, незалежно від регіону;

методологія проведення інспектування, в тому числі й вибірки справ, є надійною, базується на міжнародному досвіді й національних наукових напрацюваннях, та піддаватиметься ретельному аналізу в ході пілотування;

вибірка справ базується на засадах репрезентативності, валідності та відтворюваності.

Проведення інспектування є пропорційним, тобто в ході перевірки та оцінювання вимоги, що висуваються до працівників є пропорційно вимогливими, тобто не вимагають від них більше, ніж необхідно для досягнення мети функціонування пробації.

Інспектування також ґрунтується на принципі прозорості, що полягає в належному інформуванні працівників про початок, спосіб проведення інспектування, методи оцінювання та наслідки завершення цього процесу.

Оцінка діяльності підрозділу в ході інспектування буде здійснюватися послідовно, через поетапне встановлення відповідності дій персоналу та матеріалів справ затвердженим стандартам. При цьому перевірку за наведеною схемою

проходитимуть всі підрозділи, а суб'єкт інспектування зобов'язаний дотримуватись встановленого алгоритму дій.

Окремі вимоги висуваються і до порядку відбору справ в процесі інспектування. Основною метою побудови вибірки справ є виділення підмножини справ з їх генеральної сукупності або таке формування вибірки, що буде репрезентувати генеральну сукупність всіх справ, які формуються в органі пробації. Ідеальна вибірка має бути не громіздкою, проте адекватно репрезентувати генеральну сукупність.

При цьому має бути забезпечена репрезентативність, валідність та відтворюваність вибірки. *Валідність* - це комплексна характеристика методики вивчення й аналізу справ, що відбиває інформацію про коло досліджуваних критеріїв та дій органу пробації, а також міру репрезентативності процедури дослідження по відношенню до них. Валідність досягається за рахунок розуміння цілей дослідження, ретельного формування вибірки дослідження. Обрані для аналізу справи повинні достатньо повно репрезентувати всю сукупність. Для досягнення високої валідності велике значення має правильний відбір відповідних справ. Вони повинні бути обрані так, щоб у результаті їх вивчення висновки являли собою повний зріз змісту на даному напрямі діяльності. *Відтворюваність* – обраний набір справ чи даних повинен щоразу призводити до однакових висновків. *Репрезентативність* - здатність вибіркової сукупності справ відтворювати основні характеристики їх генеральної сукупності. Репрезентативність досягається за рахунок правильного формування вибірки, яка за принциповими для дослідження параметрами має відтворювати загальний об'єкт дослідження.

Оцінювання роботи підрозділу пробації фактично полягає в аналізі відповідності кількісних та якісних параметрів роботи підрозділу пробації існуючим у суспільстві вимогам (стандартам).

Генеральною сукупністю для вибірки при організації інспектування уповноваженого органу пробації виступає весь масив справ, які формуються і ведуться в цьому підрозділі згідно з покладеними повноваженнями.

Відповідно до Закону України «Про пробацію», основними видами пробації, що існують в діяльності кожного без винятку підрозділу й обсяг виконуваних функцій, є:

досудова пробація;

наглядова пробація;

пенітенціарна пробація.

У межах проекту з впровадження стандартів інспектування пілотування починається з блоків *досудової та наглядової пробації*.

Блок *пенітенціарної пробації* буде додано після уведення Єдиного реєстру засуджених та осіб, узятих під варту, тому пропозиції щодо вибірки справ за цим напрямом не надаються.

Досудова пробація полягає у забезпеченні суду формалізованою інформацією, що характеризує обвинуваченого, з метою прийняття судом рішення про міру його відповідальності. Результатом досудової пробації є досудова доповідь та матеріали до неї, сформовані в окрему справу.

Наглядова пробація - це здійснення наглядових та соціально-виховних заходів щодо засуджених до покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт, осіб, яким покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк замінено покаранням у виді громадських робіт або виправних робіт, осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, а також направлення засуджених до обмеження волі для відбування покарання до виправних центрів. Під час наглядової пробації справа формується на кожному з наведених категорій осіб окремо. Крім того, наглядова пробація поєднується з реалізацією покладених судом обов'язків, проведенням соціально-виховної роботи з суб'єктами пробації, а також виконанням покарання у виді штрафу.

Крім того, органи пробації здійснюють контроль за відбуванням адміністративних стягнень у виді громадських, виправних та суспільно корисних робіт, що не входить до змісту основних видів пробації, проте має враховуватись при подальшому поглибленні стандартів інспектування.

Враховуючи, що діяльність органів пробації охоплює великий масив різних категорій справ, *основою* для проведення вибірки справ з метою інспектування має становити саме *стратифікована вибірка*, а *критерієм* первинного поділу справ – зазначені основні напрями (блоки) діяльності органів пробації. Подальший поділ масиву справ всередині груп, виділених за основними видами пробації, виокремлюється на підставі специфічних рис, пов'язаних з особистістю засудженої особи (стать, вік), вчиненим нею злочином, визначеним ризиком вчинення нового злочину, висновком досудової доповіді, покладеними обов'язками, часом перебування на обліку тощо.

При визначенні числа справ кожної конкретної категорії, які мають бути вивчені в ході інспектування для забезпечення репрезентативної вибірки, за розрахункову одиницю пропонується узяти відсоткову, а не числову частку таких справ, оскільки їх число в різних підрозділах є різним і коливається в значних межах.